Eksamen hovedmål H24

DEL A

Kortsvarsoppgave

Det utilstrekkelige produktet

Teksten «I hodet på et produkt som ikke klarte kravene» ble gitt ut i forbindelse med en forbrukerkampanje for *Svanemerket*. I teksten brukes appellformene etos og patos for å promotere merket.

Den retoriske situasjonen, *kairos*, for teksten er en forbrukerkampanje som har som hensikt å fremme miljømerket *Svanemerket*. Det påtrengende problemet er nok her å påvirke folk til å velge miljøvennlige produkter, men sannsynligvis også å få flere til å kjøpe nettopp svanemerkede produkter. Når det gjelder det retoriske publikummet kan man si at kampanjen prøver å nå ut til folk flest og få de til å ta det «riktige» valget. Teksten ble også lansert i 2023, i en tid der stadig flere blir miljøbevisste. Dette er også en faktor som nok påvirker effekten av kampanjen positivt.

Svanemerket er et offisielt miljømerke i Norge og Norden, og det er derfor rimelig å tenke seg at merket har en sterk etos. I kampanjen viser *Svanemerket* at de er kritiske i utvelgelsen av produkter som blir tildelt merket. Produktet i teksten forteller at det ble «virkelig satt under lupen» og at de «...insisterte på å se alt», ikke kun produktets gode sider. Her vises *Svanemerket*s nøyaktighet i utvelgelsen av produkter, noe som bidrar til å ytterligere styrke merkets etos.

Patos brukes også for å sette *Svanemerket* i et godt lys. Teksten fortelles av et produkt som ikke tilfredsstilte kravene, og en kan nesten få medfølelse for produktet. Likevel forklares det at merket «behandler alle likt» og er kritiske for at forbrukerne skal være sikret et «bedre valg for helse, miljø og klima». Dette gir et inntrykk av at *Svanemerket* genuint bryr seg om forbrukeren, noe som kan gi leserne en god følelse.

For å konkludere kan man si at forbrukerkampanjen til *Svanemerket* vil påvirke folk til å velge miljøvennlig, og gjør dette ved bruk av etos og patos.

Litteratur

- Svanemerket. (2023, 29. mai). *I hodet på et produkt som ikke klarte kravene.* Svanemerket.no. https://svanemerket.no/markedsforing-og-kommunikasjon/kampanjer/vanskelig-a-fa-enkelt-a-velge/

DEL B

Langsvarsoppgave

Oppgave 2

Forbilder og språk

Språk er en stor del av hverdagen vår og er avgjørende for god kommunikasjon med andre mennesker. Samtidig er språket også en viktig del av hvordan man uttrykker sin identitet og kultur. Teksten «Dialektprisen» fra nettsiden til Norsk Målungdom, nyhetssaken «Emil Karlsen er årets vinner av Språkløftprisen» fra sametinget.no og «Nytt blekk i nynorskpennen» av Elisa Bruvik Sætre er alle tekster som fremstiller viktigheten av språklige forbilder når det gjelder dialektbruk, samisk språk og nynorsk.

På nettsiden til *Norsk Målungdom* gis det en definisjon av hva «Dialektprisen» er og en oversikt over vinnere av prisen fra dens debut i 2001 til 2023. Teksten sier at «Dialektprisen» hver høst deles ut til offentlige personer som fremstår som gode språklige forbilder gjennom deres bruk av dialekt. Prisen omtales også som en av Norges «...tyngste og mest prestisjefylte...» språkpriser. I oversikten kan man se at vinnerne varierer fra idrettsutøvere til artister og TV-personligheter. Teksten «Emil Karlsen er årets vinner av Språkløftprisen» publisert på sametinget.no forteller om Språkløftprisen-vinner Emil Karlsen som ble tildelt prisen på grunn av hans innsats for å «..lære, synliggjøre og bruke samisk i det offentlige rom». Karlsen er samisk, men har ikke vokst opp med samisk som morsmål som følge av at familien hans mistet tilhørigheten til språket gjennom den tidligere fornorskningspolitikken. Han har derfor valgt å lære språket på egenhånd og hylles for dette. Elisa Bruvik Sætres innlegg «Nytt blekk i nynorskpennen» i Bergens Tidene omhandler litteraturprisen som Jon Fosse ble tildelt. I teksten forteller hun at denne prisutgivingen rørte noe ved henne. I likhet med Fosse skriver også Sætre på nynorsk, men hun uttrykker at målformen hennes har blitt svekket av å omgås bokmålbrukere i studie- og jobbsammenheng. Fosses nobelpris har derimot vekket nynorsk-stoltheten i henne igjen.

I tekstene fremstilles språklige forbilder som noe høyst nødvendig i dagens samfunn, hvor det blant annet foregår en dialektutjevning som følge av generalisering og standardisering. Generalisering går ut på at mindre, lokale dialekter forsvinner og erstattes av større regionale

dialekter. Dette skyldes hovedsakelig økt språkkontakt og fører til mindre dialektvariasjon i landet. Standardisering handler om at folks talemål blir likere skriftspråket. Bokmål er det skriftspråket som brukes mest i Norge, og dialektene vil derfor nærme seg bokmål som et resultat av at lesing og skriving har blitt en større del av livene våre. (Christensen og Aag, 2024). Ettersom at denne utviklingen fører til mindre dialektmangfold og lokale særpreg, kan man argumentere for at språklige forbilder som fremmer dialektbruk er svært viktige. Det at offentlige personer man ser opp til snakker som en selv snakker, kan føre til at man selv velger å holde på dialekten sin – og dermed også identiteten og kulturen fra hjemstedet sitt. Priser som Norsk Målungdoms «Dialektprisen» kan derfor være et viktig tiltak som synliggjør slike forbilder. Samtidig trenger ikke dialektbruk å være en stor del av en persons identitet. Andre talespråklige trekk, som multietnolekter og kodeveksling mellom engelsk og norsk (Christensen og Aag, 2024), kan for eksempel sies å være en større del av identiteten til unge mennesker enn det dialekter er. Generalisering og standardisering er også naturlige prosesser som skyldes samfunnsendring, og man kan fritt velge å holde på dialekten sin om man ønsker det. Det at færre holder på særegne dialekttrekk, kan dermed kanskje tyde på at mange ikke betrakter dialekt som en betydelig del av identitet sin.

Når det gjelder språklige forbilder for samisk språk, er Språkløftprisen-vinner Emil Karlsen en person som kan inspirere mange av samisk bakgrunn til å gjenforenes med kulturen. Karlsen vokste ikke opp med samisk som morsmål, noe som i stor grad skyldes fornorskningspolitikken som påvirket generasjonene før han. Fra midten av 1800-tallet til 1960-tallet ble samene underlagt en betydelig fornorskningspolitikk. Tiltaket hadde som formål å assimilere samene. Dette gikk ut på å undergrave samisk kultur og språk, og erstatte det med norsk kultur og språk (Christensen og Aag, 2020). Som resultat av fornorskningspolitikken mistet derfor mange tilhørigheten til samisk kultur og fikk verken lære eller snakke språket. Språklige forbilder som viser at det er mulig å lære samisk på egenhånd, kan derfor sies å være viktige for å holde på den samiske kulturen. I nyhetssaken «Emil Karlsen er årets vinner av Språkløftprisen» sies det at «Samisk språk symboliserer vårt fellesskap, vår arv og tilknytning til våre forfedre, og med språket føler vi tilhørighet». Det er altså tydelig at språket anses som en svært stor del av samenes kultur og identitet. Språkets faktiske betydning for et folks kultur og identitet kan likevel ses fra flere sider. Under språkdebatten på 1830-tallet, som handlet om hvorvidt språket i Norge skulle fornorskes eller forbli dansk, argumenterte P.A. Munch for at et folks kultur handler mer om innbyggernes karakterer og landets natur, enn om språket de snakker (Christensen og Aag, 2020). Dette er et

annet synspunkt på viktigheten av språket for et folks kultur og identitet enn det som kommer frem i nyhetssaken. Det er likevel verdt å nevne at fornorskningspolitikken har preget samene sterkt, og at viktigheten av språk nok forsterkes dersom man nektes å bruke språket man identifiserer seg med.

I innlegget «Nytt blekk i nynorskpennen» forteller Elisa Bruvik Sætre om hvordan Jon Fosses nobelpris inspirerte henne til å friske opp nynorsken igjen. For Sætre er Fosse et viktig språklig forbilde som gjør henne stolt av å skrive nynorsk. Det er tydelig at å være nynorskbruker er en viktig del av identiteten til Sætre, og hun gir uttrykk for at å omgås folk som hovedsakelig bruker bokmål har påvirket henne. Her kan man se viktigheten av språklige forbilder og at de kan bidra til å inspirere folk til å styrke sin språklige identitet. Nynorsk kan også sies å være en viktig del av det norske folks identiteten og kultur, da Ivar Aasen utviklet skriftspråket basert på bygdedialekter, og viste en sammenheng mellom dialektene og norrønt (Christensen og Aag, 2020). Det er likevel færre og færre som bruker nynorsk som skriftspråk i dag, selv blant de som snakker dialektene språket er basert på. Dette vitner om at de fleste kanskje ikke har interesse for eller identifiserer seg med å skrive nynorsk, og dermed heller ikke har bruk for et nynorsk-forbilde som Fosse. Mange, som Sætre, blir også påvirket av omgivelsene sine når det kommer til måten man skriver på. Man kan derfor si at å holde på en nynorsk målform er vanskelig i dagens samfunn, selv for de som ønsker det. Språklige forbilder som skriver på nynorsk kan derfor sies å ha en positiv innvirkning på denne gruppen, selv om den utgjør en ganske liten del av samfunnet.

For å konkludere kan man si at språklige forbilder er av stor betydning for mange. Det å ha offentlige personer å se opptil angående språklig kultur og identitet kan blant annet inspirere mange til å holde på dialekten eller skriftspråket sitt. Språklige forbilder som Emil Karlsen kan også inspirere individer til å selv ta grep for å gjenforenes med kulturen sin. Hvorvidt språk er en stor del av identiteten og kulturen kan diskuteres. Likevel kan språklige forbilder sies å ha en positiv innvirkning for dialektbruk, samisk og nynorsk for personer som er interessert i å holde på denne delen av sin identitet.

Litteratur

- Norsk Målungdom. (2023). *Dialektprisen*. Malungdom.no. https://malungdom.no/organisasjon/dialektprisen/
- Sametinget. (2023, 23. oktober). *Emil Karlsen er årets vinner av Språkløftprisen*. Sametinget.no. https://sametinget.no/aktuelt/emil-karlsen-er-arets-vinner-av-sprakloftprisen.28103.aspx
- Bruvik Sætre, E. (2023, 11. oktober). Nytt blekk i nynorskpennen. *Bergens Tidende*
- Christensen, Jostein og Asbjørn Odin Aag. «Studiehefte. Talespråk og språkendring». KublaKan 2024, https://kublakan.no/wp-content/uploads/2024/05/KublaKan-studiehefte-talesprak-og-sprakendring.pdf , nedlastet [18.11.24]
- Christensen, Jostein og Asbjørn Odin Aag. «Samisk språk og kultur». Videoteket 2020, https://kublakan.no/wp-content/uploads/2020/10/Studiehefte-Samisk-språk-og-kultur.pdf, [17.11.24]
- Christensen, Jostein og Asbjørn Odin Aag. «Studiehefte, språkhistorie på 1800-tallet». Videoteket 2020, https://kublakan.no/wp-content/uploads/2021/05/studiehefte-sprakhistorie-pa-1800-tallet.pdf, [17.11.24]